

Lietuvybės gaivintojai ieškojo būdų kaip apeiti spaudos draudimą. Vienas iš jų - spausdinti laikraščius ir knygas gotiškais raidėmis. Vilniaus vicegubernatorius Ochremenka savo 1872 m. sausio 27 d. rašte gubernijos viršininko kanceliarijai rašė: „Dabar ėmė rodytis iš užsienio įvairių rūšių leidiniai žemaičių kalba, spausdinti gotišku šriftu. Kadangi galiojantis draudimas naudoti lenkų abėcėlę, (...) turėjo tikslą pakeisti šią abėcėlę rusiškąja, (...) tai Vyriausioji spaudos reikalų valdybos taryba ir vokiško šrifto atžvilgiu pripažino būtinu laikytis aplinkraščio Nr.141 nurodytos krypties, uždraudžiant ateityje įvežti iš užsienio leidinius žemaičių kalba spausdintus gotišku šriftu.”

Istorijos patirtis rodo, kad daugiatautės valstybės, mechanškai sujungusios įvairias tautas, negali sudaryti sąlygų joms kultūriškai plėtotis, o tik veltui eikvoja energiją ir išteklius dirbtinei vienybei palaikyti, valdančioji tauta visuomet siekia įtvirtinti savo tarimą pranašumą. Tuo pasireiškia didžiavalstybinis nacionalizmas - pats **/Agresyviausias ir imperinis nacionalizmas/** agresyviausias ir grobuoniškiausias. Griebiamasi melo ir demagogijos. Anuomet gimnazijose buvo aiškinama, kad Šiaurės Vakarų kraštas buvęs iš seno rusiškas, - konstatuoja akademikas Z.Zinkevičius. Rusijos ministrų kabinetas 1886 metais pripažino, kad lietuvių kalba jau išnykusi ir ji, kaip tyrimų objektas, gali dominti tik mokslininkus. Tačiau buldozerinė imperinė politika nepalaužė pavergtos tautos dvasios.

/Didvyriškas knygnešių metas/

Spaudos uždraudimas tapo analogo pasaulio istorijoje neturinio reiškinio priežastimi. Rusų mokyklos buvo nepopuliarios. Daraktoriai slapta mokė kaimo vaikus rašto ir skaitymo. Knygnešiai iš Rytprūsių gabeno knygas ir laikraščius į Didžiąją Lietuvą. Tai itin sunkus metas tautai, kuri kaupė jėgas atgimimui. Daug knygnešių buvo įkalinti, kiti pateko į Sibirą. Lietuviški laikraščiai buvo atiminėjami ir sistemingai deginami porą kartų per metus Kaune buvusios gubernatūros kieme ir Vilniuje miesto valdybos kieme. Spausdintas žodis visada būdavo galingas įrankis idėjoms skleisti, teisėms ir tiesai ginti. Tą suvokė ne tik imperinės politikos įgyvendintojai, bet kur kas ryškiau ir atsakingiau pasmerktoji išnykti tauta. Ir lietuvių tauta šią 40 metų trukusią kovą laimėjo. Spaudos draudimas buvo panaikintas 1904 m. gegužės 7 d. O sekančių metų gruodžio 4-5 d. Vilniuje apie 2000 įvairių visuomenės sluoksnių delegatų pasmerkė Rusijos imperinę politiką ir pareikalavo plačios autonomijos. Suvažiavimas gavo Didžiojo Vilniaus Seimo vardą. Seime pirmą kartą buvo sugiedota Vinco Kudirkos „Tautiška giesmė“, vėliau tapusi nepriklausomos valstybės himnu. Šis įvykis labai aiškiai pademonstravo tautos valią siekti laisvės ir savarankiško gyvenimo.

/Nutautinimo politika sovietmečiu/

Imperinė politika buvo vykdoma ir sovietams okupavus šalį. Ypač brutalus ir negailestingai žlugdantis lietuvių Stalino reikalavimas steigti daugiau lenkiškų mokyklų. Per kelerius metus buvo uždarytos net 367 lietuviškos mokyklos Vilniaus krašte. Imperinės politikos tikslas buvo toks pats - slopinti tautiškumą, kelti nepasitikėjimą tarp tautų. Tik vieni rusai turėjo privilegiją bet kuriame Sovietijos krašte mokytis savo vaikus gimtąja kalba. Skaudančia širdimi lietuviai buvo verčia-

mi leisti savo vaikus į rusų ar lenkų mokyklas. Uždarius lietuviškas mokyklas sunyko ir lietuviška spauda.

Imperinės politikos arsenale nutautinimas yra sudėtinė genocido politikos dalis. Tačiau ypatingai skaudūs genocido, o drauge ir karo nusikaltimai buvo įvykdyti Rytų Prūsijoje. Pasibaigus II Pasauliniam karui, Rytprūsiai buvo padalinti į dvi dalis. Viena atiteko Lenkijai, kita Sovietų Sąjungai. Stalinas senąsias baltų žemes priskyrė Rusijai. Mažoji Lietuva - lietuvių kultūrai turi išskirtinės reikšmės: čia 1547 m. buvo išleista pirmoji lietuviška knyga, pirmoji lietuvių kalbos gramatika (1653), pirmasis Biblijos vertimas į lietuvių kalbą... Šioje žemėje buvo sukurtas pasaulinio garso šedevras, lietuvių literatūros pasididžiavimas Kristijono Donelaičio poema „Metai”.

/Pasityčiota iš Baltų istorijos/

„Vyresnysis brolis”, taip mėgo save tituluoti raudonojo imperializmo propagandininkai, giliai atsikrenkštes nusispjovė į „lygaus tarp lygių” mažesniojo brolio kultūrinį palikimą. Tolminkiemis, kur pastorius K.Donelaitis gyveno ir kūrė, pervadintas į Čystyje Prudy. Lietuvių kultūros korifėjaus gimtaviėtė - Lazdynėliai sunaikinta, pervadinta į rusišką Vyšniovka ir paversta šiukšlynu. Vargu ar labiau galima pasityčioti iš baltų istorijos, lietuvių kultūros palikimo, lietuvių kalbos ir žmogiškojo orumo. Maža to, visi senieji vietovardžiai ir hidronimai, atlaikę germanizacijos bangas, naujojo okupanto buvo be mažiausių skrupulų pakeisti rusiškais. O „Didžioji sovietinė enciklopedija” Rytprūsius pavadino „nuo seno rusų žeme.” Krašto senbuviai, tarp kurių nemažai buvo ir lietuvių, žiauriai išžudyti, ištremti, o nuniokotas kraštas kolonizuotas ateiviais iš Rusijos centrinių sričių. Bet tai jau ne šio rašinio tema. Imperinės politikos perimamumas išliko per visas Rusijos formacijas, nepriklausomai nuo to kas ją valdė - caras, gensekas ar prezidentas.

/Penkių okupacijų žala milžiniška/

Praėjo 140 metų, kai buvo uždrausta Lietuvoje minėti Lietuvos vardą ir kalbėti lietuviškai. Praėjo visas šimtmetis kai atgimstanti lietuvių tauta atsikovojo teisę kalbėti, rašyti, skaityti gimtąją kalbą. Per šį laikotarpį Lietuva patyrė penkias okupacijas: Rusijos caro, Vokietijos kaizerio, Stalino Sovietų Sąjungos, Hitlerio Didžiojo Reicho ir vėl sovietų. Tris kartus pasauliui skelbta Lietuvos nepriklausomybė. Spaudos atgavimo faktą norėtusi laikyti... pergale. Tačiau ji kartu yra ir paminklas žiauriai ir neteisingai praeičiai, kuri įsakmiai primena, kad imperiniai kėsmai ir grobuoniška politika tebegyva ir šiandien. Tad tautos apsisprendimas įsijungti į saugias Vakarų sistemas yra natūralus ir būtinas savigugos žingsnis.

Spaudos atgavimo 100-mečio jubiliejus sutampa su dviem išskirtinės svarbos valstybei ir kiekvienam jos piliečiui įvykiais. Lietuva tampa NATO nare ir pirmą kartą per savo istoriją įgyja saugumo garantą globalizacijos plėtros sąlygomis ir už mažiausią kainą.

Lietuva tampa Europos Sąjungos nare. Tai pirmas toks neprievartinis darinys pasaulio istorijoje, didinantis ekonominę šalių tarpusavio priklausomybę ir stiprinantis solidarumą. Kartu tai išipareigojimas, siekiant bendros gerovės, pripažinti ES teisės viršenybę prieš nacionalinę teisę ir suteikiantis galimybę kiekvienai tautai savo unikalumu praturtinti pasaulio kultūrą.